

MỘT SỐ ẢNH HƯỞNG CỦA NỮ GIỚI ĐỐI VỚI DIỆN MẠO BÁO CHÍ VIỆT NAM ĐẦU THẾ KỶ XX

Nguyễn Thị Thúy Hằng

*Bộ môn Tư tưởng Hồ Chí Minh và Khoa học Chính trị
Đại học Khoa học Xã hội & Nhân văn, ĐHQG Hà Nội*

Năm 1865, tờ *Gia Định báo*, tờ báo đầu tiên bằng chữ quốc ngữ ra đời, và được coi là mốc mở đầu của báo chí Việt Nam. Nhưng phải đến những năm đầu thế kỷ XX, phụ nữ mới xuất hiện trên diễn đàn báo chí một cách đông đảo hơn và tiếng nói của họ mới dần có trọng lượng. Tuy số lượng chưa phải là nhiều, nhưng họ đã bộc lộ những nét đặc sắc riêng, tạo được sự chú ý đối với công chúng. Có thể nói, nữ giới đã có những ảnh hưởng nhất định đối với diện mạo báo chí Việt Nam đầu thế kỷ XX.

Phụ nữ lúc này không chỉ là đối tượng phản ánh của các tác phẩm báo chí mà đã trở thành chủ thể tham gia tích cực và chủ động vào hoạt động báo chí. Như vậy, "Những thập kỷ đầu của thế kỷ XX đã chứng kiến sự thay đổi vị trí của người phụ nữ. Từ "chốn buồn thê", nhiều người đã vươn tới hoà nhập cùng xã hội. Từ tình cảm đối với quê hương, đất nước, từ sự thể hiện những tình cảm riêng tư, các văn sĩ đã dũng cảm, tự khẳng định khả năng, ý thức của mình bằng những hoạt động báo chí, diễn thuyết, nghiên cứu, biên dịch... họ đã tạo nên một phong trào "Nữ lưu và văn học" sôi nổi. Và cao hơn, mạnh mẽ hơn là dâng hiến cả tuổi trẻ, tài năng, sức lực của mình cho cách mạng, cho nhân dân"⁽¹⁾.

Phải đến đầu thế kỷ XX, một tờ báo đầu tiên dành cho phụ nữ mới được xuất bản ở Sài Gòn. Đó là tờ *Nữ giới chung*, xuất bản năm 1918 và người làm chủ bút của tờ báo phụ nữ đầu tiên ấy là nữ sĩ Sương Nguyệt

⁽¹⁾ PGS. TS Mai Hương, *Nữ văn sĩ Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX*, Nxb Phụ nữ, Hà Nội, 1997, tr.6.

Anh, con gái của nhà thơ Nguyễn Đình Chiểu. Người phụ nữ nổi tiếng thông minh, tài sắc, có học vấn và nhân cách ấy đã vượt lên hoàn cảnh riêng tư chồng và con gái mất sớm, tham gia vào hoạt động báo chí và trở thành người chủ báo nữ đầu tiên trong báo giới Việt Nam.

Tính từ đầu thế kỷ XX đến năm 1945, trên diễn đàn báo chí Việt Nam có khoảng 10 tờ báo, tạp chí phụ nữ⁽²⁾. Một số lượng tuy không nhiều, nhưng những tờ báo, tạp chí này đã góp phần làm phong phú thêm các loại hình báo chí Việt Nam (xét về phương diện đối tượng thông tin); góp phần tạo nên một diện mạo báo chí đa màu sắc và nhiều giọng điệu. Báo *Phụ nữ tân văn*, ngay từ số ra mắt (2/5/1929), trong bài "Chương trình của bốn báo", đã minh định lập trường này: "Ngày hôm nay, *Phụ nữ tân văn* ra đời, là non sông thêm một tay thợ điếm tô, xã hội thêm một người lo công việc, trên trường văn trận bút thêm một đội binh đàn bà, mà trong bạn buồn khuê của các chúng ta cũng có một cơ quan để cùng nhau phấn đấu với đời đây!"⁽³⁾.

Đặt trong hoàn cảnh lịch sử đầu thế kỷ XX vẫn còn bị trói buộc nặng nề bởi những lễ giáo phong kiến thì việc người phụ nữ thoát được "chốn buồn the" để tham gia vào hoạt động văn học và báo chí, hoạt động xã hội là một sự nỗ lực lớn. Các nhà văn, nhà báo nữ, ngoài việc làm tròn thiên chức của người vợ, người mẹ, sinh ra cho đất nước những người con kiệt xuất (Sầm Phổ là thân mẫu của nhà toán học, nguyên Bộ trưởng Bộ Đại học và Trung học chuyên nghiệp Tạ Quang Bửu và nhà báo Quang Đạm; Đạm Phương là mẹ của nhà lý luận Hải Triều; Hằng Phương là vợ nhà nghiên cứu khoa học Vũ Ngọc Phan, mẹ của GS. TS Vũ Tuyên Hoàng,...) thì còn để lại những dấu ấn khá đậm nét trong lịch sử văn học và lịch sử báo chí Việt Nam. Những tên tuổi như Sương Nguyệt Anh, Vân Đài, Ngân Giang, Nguyễn Thị Mạnh Mạnh (Nguyễn Thị Kiêm), Tương Phố, Đạm Phương, Hằng Phương, Mộng Sơn, Anh Thơ, Mộng Tuyết,... thực sự đã đi vào lòng người đọc.

⁽²⁾ Thống kê dựa theo "Thư tịch báo chí Việt Nam từ Gia định báo 15/4/1865 đến báo "Tiền Phong", 11/1945" **Đỗ Quang Hưng** (chủ biên). *Lịch sử báo chí Việt Nam 1858-1945*. Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 2000.

⁽³⁾ Dẫn theo: **Thanh Việt Thanh. Thiện Mộc Lan. Nữ sĩ Nguyễn Thị Mạnh Mạnh**. Nxb Văn nghệ Thành phố Hồ Chí Minh, 1998, tr.12

Phải chính khi những người phụ nữ lên tiếng đấu tranh đấu tranh cho mình thì vấn đề nữ quyền và bình quyền nam nữ mới thực sự trở nên sôi động. Và đây là một đề tài khá bức xúc của báo chí Việt Nam đầu thế kỷ XX. Các cây bút nữ đã thể hiện ước vọng đó trong những tác phẩm thi ca của mình, những tác phẩm đã dám bộc lộ khát vọng riêng tư của người phụ nữ, về tình yêu, về hạnh phúc lứa đôi- những tác phẩm đã làm sinh động và hấp dẫn thêm trang "văn uyển" của báo giới nói chung (*Nam Phong, Trung Bắc tân văn, Tri tân, Hữu thanh, Đông Tây,...*) và báo phụ nữ nói riêng (*Đàn bà, Phụ nữ tân văn, Phụ nữ tùng san...*). Nhưng hơn thế nữa, họ đã đứng lên, đấu tranh trực tiếp trên mặt trận báo chí, diễn thuyết... Tiêu biểu cho hoạt động này là cô Nguyễn Thị Kiêm (hay còn gọi là nữ sĩ Nguyễn Thị Mạnh Mạnh). Nguyễn Thị Kiêm đã diễn thuyết và đăng lên báo những bài viết đặc sắc như "Dư luận nam giới đối với phụ nữ tân tiến", "Một ngày của người đàn bà tân tiến", "Phụ nữ với hôn nhân", "Niêm phong cái gói tam tòng lại"... gây được tiếng vang rất lớn. Chính người phụ nữ này đã dùng tiếng nói của mình đấu tranh với một ước vọng: "làm thế nào để giải phóng phụ nữ khỏi những lễ giáo hủ bại, binh vực quyền lợi cho phụ nữ, kiếm những cách sinh hoạt cho chị em để sự sống của mình được hoàn toàn hơn, và nâng cao trình độ trí thức của mình"⁽⁴⁾.

Nhưng số phận của người phụ nữ không tách rời số phận của cả dân tộc, muốn giải phóng phụ nữ thì trước tiên phải giải phóng dân tộc. Các tác giả nữ đã bộc lộ tình cảm với quê hương, đất nước, và mong muốn được hoà mình vào cuộc đấu tranh chung của dân tộc. Tác giả Đạm Phương trong bài "Nữ lưu với ông Phan Bội Châu" đã viết: "Đàn bà con gái cũng bẩm thụ khí thiêng trời đất, tuy chất bổ liễu yếu nhưng cái tinh thần tư tưởng không phải là hoàn toàn yếu đuối cả, chỉ duy như cái ngọn đèn dầu, tim có, dầu có, mà không ai khêu sáng cho, nên lâu nay mới mập mờ mãi"⁽⁵⁾.

Trong những thập niên đầu thế kỷ XX còn có một vấn đề diễn ra sôi động trên văn đàn và trên diễn đàn báo chí. Đó là sự ra đời của phong trào Thơ mới. Các cây bút nữ đã tham gia tích cực vào việc cổ

⁽⁴⁾ Dẫn theo: **Thanh Việt Thanh. Thiện Mộc Lan. Nữ sĩ Nguyễn Thị Mạnh Mạnh.** Sdd, tr.89

⁽⁵⁾ Dẫn theo: **PGS. TS Mai Hương. Nữ văn sĩ Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX**Sdd, tr. 171

động cho phong trào Thơ mới và sáng tác Thơ mới, trong đó không thể không kể đến vai trò của nữ sĩ Nguyễn Thị Manh Manh - một trong những người đã nhiệt thành đấu tranh cho sự thắng thế của Thơ mới, vừa bằng diễn thuyết, vừa bằng các bài báo cổ vũ, vừa bằng những sáng tác thơ theo lối phá thế. Sự cổ vũ nồng nhiệt của Bà cho Thơ Mới đã được Hoài Thanh- Hoài Chân ghi nhận trong *Thi nhân Việt Nam*: "Hội khuyến học Sài Gòn lập đến bấy giờ đã 25 năm. Lần thứ nhất một bạn gái lên diễn đàn cũng là lần thứ nhất có một cuộc diễn thuyết được đông người nghe như thế"⁽⁶⁾.

Đồng thời, các nữ văn sĩ cũng góp được vài đợt "sóng thơ" với những sáng tác của Anh Thơ, Thu Hồng, Vân Đài, Ngân Giang, Hằng Phương, Mộng Tuyết... Anh Thơ đã được giải thưởng thơ của Tự lực Văn đoàn với tập "Bức tranh quê" khi mới 18 tuổi. Vân Đài cũng có bài thơ đăng báo đầu tiên ở tuổi 16, góp một tiếng thơ "nhẹ nhàng, êm ái", "Ưu nói những gì rất mong manh, rất bình yên" (*Thi nhân Việt Nam*). Đạm Phương, ngoài những bài thơ in đậm dấu vết của sự giao thời, còn viết một số tạp văn, và là người cổ động nhiệt tình cho việc ra đời của *Phụ nữ tùng san* ở Huế (5/1929), góp thêm một tiếng nói nữa của đông đảo nữ giới ở Trung Kỳ. Hằng Phương lại đến với thơ bằng một tấm lòng yêu thương đôn hậu: lòng kính yêu lãnh tụ, yêu quê hương đất nước, lòng trân trọng đối với con người, nhất là người phụ nữ và đặc biệt là tình cảm nồng ấm với người thân yêu, ruột thịt... Có thể nói rằng, các nữ văn sĩ đầu thế kỷ XX đều đăng các tác phẩm văn thơ của mình trên các báo, tạp chí, và nhiều người trong số họ là những nhà báo tiêu biểu. Trong văn học và báo chí thời kỳ này có sự giao thoa rất lớn, và các cây bút nữ đã góp phần tạo nên một bức tranh đa màu sắc trên văn đàn cũng như trên diễn đàn báo chí Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX.

"Dù ở khía cạnh nào, biểu hiện những buồn vui, khát vọng riêng tư, nỗi đau nhân thế, bộc bạch tâm sự với nước, với nhà hay luận bàn về những vấn đề xã hội, nữ giới, về giáo dục gia đình hoặc thể hiện quyết tâm chiến đấu vì lý tưởng cao cả... thì thơ văn của các tác giả nữ đều thấm đẫm chất nhân văn: thương cảm, quan tâm đến mỗi cuộc đời, mỗi

⁽⁶⁾ Hoài Thanh - Hoài Chân. *Thi nhân Việt Nam*. Nxb Văn học, Hà Nội, 1995, tr. 22.

số phận và mọi người trong số phận chung của cả dân tộc, cộng đồng"⁽⁷⁾. Chính những điều đó đã tạo nên sức hấp dẫn và thuyết phục trong những tác phẩm của các cây bút nữ, ghi một dấu ấn riêng trong diện mạo báo chí Việt Nam đầu thế kỷ XX.

Bên cạnh những đóng góp về mặt nội dung thì các tác giả nữ cũng có những ảnh hưởng nhất định về mặt hình thức thể hiện đối với diện mạo báo chí Việt Nam thời kỳ này.

Trước hết, các cây bút nữ đã góp phần tạo nên sự đa dạng của các thể loại: bút chiến, triết luận, khảo cứu, dịch thuật, ký sự, phê bình,... Đó là nghiên cứu *Giáo dục nhi đồng* của Đạm Phương; phê bình *Văn học và triết luận* của Mộng Sơn; những bài bút chiến về Thơ mới, những thiên ký sự mang dấu ấn thời đại: *Người điên ở nhà thương Biên Hòa*, *Viếng một cái thành sầu: Nhà thương Bạc Hà...*, những bài phê bình kịch, cải lương... của cô Nguyễn Thị Kiềm... Tất cả ghi nhận hoạt động sôi nổi, tư duy sáng tạo và tầm học vấn cao sâu của các cây bút nữ.

Bên cạnh đó là việc tạo nên những giọng điệu riêng, thấm đẫm chất nhân văn và giàu nữ tính của các tác giả nữ. Tác giả Nguyễn Thị Kiềm đã rất có lý khi thuyết phục rằng: "Nhà nữ khoa học sẽ làm cho khoa học nên thơ. Nhà nữ văn học sẽ làm cho tư tưởng thêm ngộ. Nhà nữ tác giả sẽ làm cho nghĩa lý thêm duyên. Mà rồi mỗi thể trong văn học sẽ đều có cái vẻ dịu dàng êm ái, cái phong phú, thanh tao của đàn bà có điểm chuyết vào cho"⁽⁷⁾.

Vượt lên, tự khẳng định và gây được ấn tượng cho người đọc, đó không phải là điều dễ dàng đối với người cầm bút, đặc biệt là các cây bút nữ từng bị trói buộc trong những kỳ thị nghiệt ngã của xã hội và gia đình. Thế nhưng, họ đã vượt qua và để lại những dấu ấn không thể phủ nhận trong diện mạo báo chí Việt Nam đầu thế kỷ XX bằng những tình cảm nhiệt thành, những nét bút tài hoa và bản lĩnh sống. Gần một thế kỷ đã trôi qua, chúng ta đang ở thập niên đầu của thế kỷ XXI, nhưng nhiều tác phẩm của các cây bút nữ từ đầu thế kỷ XX vẫn đủ sức lấp lánh gợi mở nhiều suy nghĩ. Và đó là những bài học không chỉ riêng cho các nữ nhà báo mà cho tất cả phụ nữ chúng ta ngày nay./.

⁽⁷⁾ PGS. TS Mai Hương. *Nữ văn sĩ Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX* Sđd, tr. 7

⁽⁷⁾ Dẫn theo: PGS. TS Mai Hương. *Nữ văn sĩ Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX* Sđd, tr. 177

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. **Hoài Thanh - Hoài Chân.** *Thi nhân Việt Nam*. Nxb Văn học, Hà Nội, 1995.
2. **PGS. TS Mai Hương.** *Nữ văn sĩ Việt Nam nửa đầu thế kỷ XX*. Nxb Phụ nữ, Hà Nội, 1997.
3. **Thanh Việt Thanh. Thiệp Mộc Lan.** *Nữ sĩ Nguyễn Thị Mạnh Manh*. Nxb Văn nghệ Thành phố Hồ Chí Minh, 1998.
4. **Đỗ Quang Hưng** (chủ biên). *Lịch sử báo chí Việt Nam 1865 - 1945*. Nxb Đại học Quốc gia Hà Nội, 2000.